Juho-Antti Jantunen
hallitusneuvos
opetus- ja kulttuuriministeriö
26.6.2024

Asiantuntijalausunto; HE 57/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle kyberturvallisuusdirektiivin (NIS 2 -direktiivi) täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle kyberturvallisuusdirektiivin (NIS 2 -direktiivi) täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi.

Lainsäädännön soveltamisala OKM:n toimialan näkökulmasta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi kyberturvallisuuslaki, jolla säädettäisiin lain soveltamisalaan kuuluvien oikeushenkilöiden ja luonnollisten henkilöiden velvoitteista. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettua lakia (jäljempänä tiedonhallintalaki). Tällä muutoksella velvoitteista säädettäisiin julkisen sektorin osalta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan näkökulmasta keskeinen kysymys on, miten hallituksen esityksen mukaista uutta lainsäädäntöä sovellettaisiin varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjiin (kunnat, kuntayhtymät ja yksityiset järjestäjät), yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin, virastoihin sekä CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy:öön. Kunnat ylläpitävät myös mm. yleisiä kirjasto- ja kulttuuripalveluita, joihin voi liittyä sähköisiä palveluita.

NIS 2 –direktiivin velvoitteiden soveltaminen yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin sisältyy direktiiviin kansallisena optiona. Hallituksen esityksen mukaan yliopistot ja ammattikorkeakoulut eivät kuuluisi lähtökohtaisesti velvoitteiden piiriin ehdotetun tiedonhallintalain 3 §:n 3 momentin 6 kohdan perusteella. Tämä ratkaisu vastaa opetus- ja kulttuuriministeriön aiemmin valmistelun aikana esittämää näkemystä. Ministeriö järjesti valmistelun aikana lausuntokierroksen korkeakouluille. Enemmistö lausunnon antaneista korkeakouluista vastusti sitä, että korkeakoulut saatettaisiin velvoitteiden piiriin. Tässä yhteydessä on hyvä todeta, että yliopistolaissa (558/2009, 90 §) ja ammattikorkeakoululaissa (932/2014, 66 §) on jo säädetty korkeakoulujen yleisestä varautumisvelvollisuudesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

Ehdotetun tiedonhallintalain 3 §:n 3 momentin 4 kohdan mukaan kunnalliset viranomaiset eivät lähtökohtaisesti kuuluisi lain soveltamisalaan lukuun ottamatta Helsingin kaupunkia sen hoitaessa hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle lailla säädettyjä tehtäviä. Opetus- ja kulttuuriministeriö on hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä nostanut esille sen, että mikäli velvoitteita sovellettaisiin kuntiin, kunnalliset ja yksityiset varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät olisivat erilaisten velvollisuuksien piirissä. Yksityisoikeudellisia järjestäjiä on paljon erityisesti varhaiskasvatuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Kunnat ja kuntayhtymät ovat valmiuslain (1552/2011) mukaisen varautumisvelvollisuuden piirissä. Valmiuslain yleisen varautumisvelvollisuuden voi tulkita kattavan myös kyberturvallisuutta vaarantavat tilanteet. Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena on saattaa puolestaan yksityiset järjestäjät varautumisvelvollisuuden piiriin joko valmiuslain uudistamishankkeen tai OKM:n oman lainsäädännön muutosten kautta.

Tiedonhallintalakia koskevan ehdotuksen mukaan valtion virastot ja laitokset kuuluisivat uuden sääntelyn soveltamisalaan. On hieman tulkinnanvaraista, mikä on valtion oppilaitosten asema suhteessa ehdotettuun lainsäädäntöön. Viitaten edellisessä kappaleessa todettuun olisi perusteltua, että yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen valtion oppilaitokset eivät kuuluisi soveltamisalan piiriin. Ei liene erityisiä perusteita sille, että valtion oppilaitoksilta vaadittaisiin tiukempia kyberturvallisuusvelvoitteita kuin esimerkiksi kunnan oppilaitoksilta. Mikäli mahdollista, ehdotettua tiedonhallintalain sääntelyä (3 § ja sen perustelut) voisi täsmentää siten, että valtion oppilaitokset eivät ole soveltamisalan piirissä.

CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy (jatkossa CSC) on valtion ja suomalaisten korkeakoulujen omistama erityistehtäväyhtiö. CSC:n erityistehtävänä on ylläpitää ja kehittää tutkimuksen, koulutuksen ja kulttuurin keskitettyä kansallista ICT-infrastruktuuria (mm. kansallinen datanhallinnan ja tieteellisen laskennan palvelukokonaisuus, tutkimuksen ja koulutuksen tietoverkko). Yhtiö toimii hankintalainsäädännön mukaisena sidosyksikkönä ja tarjoaa palveluitaan lähinnä omistajilleen. CSC ei kuulu tiedonhallintalain soveltamisalaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on aiemmin lausuntokierroksella todennut, että CSC:n olisi perusteltua kuulua NIS2-lainsäädännön velvoitteiden piiriin, ja että hallituksen esityksen jatkovalmistelussa olisi hyvä selkeyttää valmisteilla olevan lainsäädännön soveltamista CSC:n kaltaiseen erityistehtäväyhtiöön.

CSC:n kuuluminen ehdotetun lainsäädännön piiriin vaikuttaisi olevan edelleen hieman tulkinnanvaraista. Sinänsä CSC:n voitaneen tulkita tarjoavan mm. datakeskuspalveluita, joita tarjoavat toimijat voivat kuulua kyberturvallisuuslain soveltamisalaan ehdotetun 3 §:n 1 momentin 1 kohdan ja lain liitteen 1 perusteella. CSC täyttää myös 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisen toimijaa koskevan kokovaatimuksen. Lisäksi kyseisen kohdan mukaan soveltamisalaan kuuluvan toimijan tulee tarjota palvelujaan tai harjoittaa toimintaansa jossakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa. Jää avoimeksi, tarkoitetaanko ”palvelujen tarjoamisen” käsitteellä tarjoamista yleisesti markkinoille. Näin ollen lakiehdotuksen perusteluissa olisi hyvä selkeyttää sitä, sovelletaanko ehdotettua lainsäädäntöä CSC:n kaltaiseen erityistehtäväyhtiöön, joka ei siis tarjoa palveluitaan yleisesti markkinoilla.

hallitusneuvos Juho-Antti Jantunen